

Миськів В. А.,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ПОНЯТТЯ ГРАМАТИЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

У статті досліджено деякі граматичні явища англійської та німецької мов і розкрито у цьому аспекті вплив німецької мови на англійське мовлення українців. Визначено термін „граматична інтерференція». Автором подано характеристику явища граматичної інтерференції у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної, запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми й окреслено напрямки подальших досліджень.

Ключові слова: інтерференція, трансференція, граматична інтерференція, граматичні навички.

В статье исследованы некоторые грамматические явления английского и немецкого языка и раскрыто в этом аспекте влияние немецкого языка на английскую речь украинцев. Определен термин «грамматическая интерференция». Автором представлена характеристика явления грамматической интерференции в процессе изучения английского языка как второго иностранного, предложено пути решения этой проблемы и указываются дальнейшие направления исследований.

Ключевые слова: интерференция, трансференция, грамматическая интерференция, грамматические навыки.

The article deals with the grammatical peculiarities of English and German languages and discloses the influence of the grammatical skills of German languages on the English speech of Ukrainians. The term “grammar interference» has been defined. The author suggests the characteristic of grammatical interference in the process of learning English as a second language, the ways of solving this problem and describes the further tendencies of research.

Key words: interference, transference, grammar interference, grammar skills.

Проблеми двомовності, багатомовності та взаємовпливу мови привертають увагу мовознавців. Мовні бар'єри, які долаються за допомогою міжкультурної комунікації та перекладу, постійно ускладнюються інтерференційними процесами. Вивчення явищ інтерференції у мовному контакті є актуальним завданням сучасної соціолінгвістики, психології, педагогіки, лінгвістики та методики навчання іноземних мов. Інтерес до цієї проблеми в руслі зазначених наук не є випадковий. В умовах розширення і поглиблення зв'язків між країнами і народами світу гостро постає питання про ефективність комунікації між людьми, носіями різних мов і культур. Відповідно, основне завдання вчених полягає в тому, щоб вивчити можливі шляхи підвищення ефективності мовної комунікації та досягнення повного взаєморозуміння між людьми. Сьогодні науковці говорять як про позитивний, так і про негативний вплив мов одну на одну серед білінгвів.

Явище, яке відображає позитивний вплив однієї мови на іншу, визначається лінгвістами як «трансференція». Але більшість досліджень проводиться в галузі порушень мови білінгвів, тобто негативного впливу певної мови на іншу, що визначається терміном «інтерференція». Інтерференція як процес і результат процесу є порушенням носієм мови правил двомовності чи багатомовності, співвідношення контактуючих мов, які проявляються в його мовленні у вигляді відхилення від норми.

Метою цієї статті є дослідження процесу виникнення граматичної інтерференції у двомовному середовищі. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати і систематизувати теоретичні засади дослідження граматичної інтерференції;
- з'ясувати зміст поняття «граматична інтерференція»;
- проаналізувати та порівняти граматичні категорії англійської та німецької мови;
- визначити шляхи подолання граматичної інтерференції.

Навчання граматичного матеріалу іноземної мови, що вивчається, зазвичай розуміють як оволодіння граматичними навичками мовлення: репродуктивними, тобто граматичними навичками говоріння і письма, та рецептивними, тобто граматичними навичками аудіювання і читання. Сформованість граматичних навичок – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки і розуміти думки інших в усній та письмовій формах [7, с. 73]. При оволодінні граматичними навичками англійської як другої іноземної студентами факультету іноземних мов виникають труднощі, спричиненні граматичною інтерференцією. Мовознавча наука визначає, що неодмінним результатом будь-якого білінгвалізму є інтерференція – явище, що породжується внаслідок контакту двох мовних систем у мовній свідомості білінгва під час актуалізації і сприйняття ним іншомовного мовлення, і може виникати на всіх мовних рівнях. Неминучість появи інтерференції пояснюється закономірностями психофізичної діяльності мозку людини та особливостями функціонування її психічної сфери в процесах породження й когнітивного сприйняття мовлення [4, с. 88]. Зважаючи на це, А. Мартіне зазначає, що фактично кожній мові відповідає своя особлива організація даних досвіду, тому вивчити чужу мову не означає причепити нові ярлички до знайомих об'єктів, а навчитися по-іншому аналізувати те, що є предметом мовної комунікації [6, с. 375].

За У. Вайнрайхом, явищами інтерференції є ті випадки відхилення від норм будь-якої з мов, які відбуваються в мовленні білінгвів у результаті того, що вони знають більше, ніж одну мову, тобто внаслідок контакту мов. Автор розглядає такі рівні інтерференції: фонетичний, граматичний та лексичний [2, с. 3]. У своїй роботі У. Вайнрайх дослідив явище морфологічної інтерференції в поєднанні з граматичними функціями морфем і можливістю їх перенесення з одної мови на другу та явище синтаксичної інтерференції [2, с. 20-83]. На основі досліджень мови автор розглянув випадки морфологічної інтерференції в поєднанні з різними граматичними функціями морфем і можливістю їх перенесення з однієї мови в іншу. Далі розвиток ідей У. Вайнрайха щодо розвитку граматичної інтерференції представлені в деяких роботах С. Хаугена, який визначає інтерференцію як лінгвістичне співпадіння,

за якого мовна одиниця є елементом двох систем [8, с. 62]. О. Валігура систематизувала мовну інтерференцію за загальнолінгвістичними ознаками. За засобами комунікації інтерференцію розрізняють: 1) лігвальну – фонетична, лексична, граматична та графічна; 2) позалінгвальну – жестикуляційну, позову та мімічна [3, с. 107].

Говорячи про граматичну інтерференцію, варто зазначити, що вона присутня на всіх етапах навчання мови. На початковому етапі це може бути неправильне вживання артикля (у німецькій фразі «Ich bin Student» вживається нульовий артикль, тоді коли англійський варіант потребує обов'язкового вживання неозначеного артикля – «I'm a student»). Далі граматична інтерференція може призводити до неправильного порядку слів у питальних та заперечних реченнях, використанні рамкових конструкцій в англійській фразі тощо. Граматичну інтерференцію можна подолати тільки через використання значної кількості вправ з тієї чи іншої граматичної теми та повторенням у вправах вже вивченого граматичного матеріалу. У цьому випадку знання правил перетворюється на мовленнєву навичку [5, с. 242].

Граматичні системи англійської та німецької мов мають спільні особливості у багатьох відношеннях. У них однаковий набір частин мови, категорії (наприклад, як німецька так і англійська мови мають категорію числа, означений та неозначений артикли, правильні та неправильні, допоміжні та модальні дієслова, пасивний та активний стан дієслова). В німецькій мові слова змінюють свою форму (особливо закінчення) відповідно до своїх граматичних функцій у відношенні до підмета, прямого чи непрямого додатка. Це означає, що порядок слів у німецькій мові вільніший, ніж в англійській, де граматична функція слова відповідає своїй позиції у реченні [9, с. 41]. Відповідно, вважаємо за доцільне розглядати особливості частин мови з огляду на граматичні категорії, що дасть можливість зробити аналіз досліджуваних мов більш цілісним та систематизованим й дозволить простежити явище інтерференції мов.

Тому зробимо спробу розглянути можливі форми зіставлення окремих граматичних явищ, таких категорій: роду, числа, виду та часу.

В англійській мові категорія роду є відсутньою, тобто рід іменників визначається за допомогою значення, а не форми слова: усі іменники за позначенням неістот належать до середнього роду, а рід істот визначається за родовою приналежністю. У поодиноких випадках рід іменників визначається за допомогою суфіксів, але такі випадки не становлять загального правила. Відсутність систематично інфлекційних систем в англійській мові викликає труднощі у студентів німецького відділення. Категорія числа, як в англійській так і в німецькій мові, виражається за допомогою формальних показників. Слід пам'ятати наявність виділених груп іменників, що мають особливі форми множини в англійській та німецькій мовах, та наявність зміни кореневих голосних. Особливо впливовим є факт можливого помилкового співвіднесення іменників груп множини та однини. Деякі незлічувані іменники в англійській мові є злічуваними в німецькій, наприклад: news, hair, furniture, damage, advice, English, weather. Тому типовими є такі помилки студентів: All the news are terrible today. He speaks a wonderful English. Can you give me an advice? В англійській мові деякі іменники множини мають іменники відповідники однини в німецькій мові, наприклад: trousers, scissors, the Middle Ages. Can you lend me a scissor? [9, с. 46].

Між категоріями часу англійської та німецької мов є значна невідповідність у використанні тієї чи іншої часової форми дієслова. Наприклад, у німецькій мові немає форми тривалого часу, тому дуже часто студенти допускають такі помилки: I eat my dinner now; чи He is riding his bike to school every day. Ще одним прикладом невідповідності є вживання форми простого часу в німецькій мові, а в англійській у цьому випадку вживається майбутній час з will: I tell him when I see him. Виникають також труднощі у виборі правильної часової форми, яка виражає дію, що відбулася або відбувалася в минулому. У німецькій мові вживається теперішній доконаний час, який виражає минулу дію: Dann habe ich ein Bier getrunken. Вживання цієї ж часової форми в англійській мові є неправильним: Then I have drunk a beer. Студенти німецького відділення вживають теперішній простий час замість теперішнього доконаного в англійській мові: How long are you in Germany? (в значенні How long have you been in Germany?) [9, с. 42].

Граматична інтерференція є найбільш поширеною на початковому етапі навчання іноземної мови. Вона стосується як усного, так і писемного мовлення. Для вивчення другої іноземної мови зазвичай виділяється менше часу, ніж для першої. Це означає, що темп заняття має бути вищим (більше навчального матеріалу на занятті, коротші пояснення, інтенсивніша робота з вправами). Цьому значно сприяє порівняння й обговорення мовних явищ, схожих в обох мовах. Завдання і вправи мають бути орієнтовані, насамперед, на порівняння та обговорення аналогій і розбіжностей, мета яких – встановити зв'язки між рідною мовою, першою іноземною та другою іноземною [1, с. 16].

Отже, інтерференція – це невід'ємна складова частина процесу повільного, поступового проникнення того чи іншого іншомовного елемента в систему нової для сприйняття мови. На вивчення другої іноземної мови позитивно впливає лінгвістичний досвід, незважаючи на наявність явищ інтерференції, він допомагає швидко та усвідомлено опанувати загальнограматичні поняття та терміни.

Слід зазначити, що перспективним напрямком дослідницької роботи в рамках вивчення питань, пов'язаних з навчанням англійської мови після німецької студентами факультету іноземних мов, є саме розробка відповідної системи вправ для попередження та подолання граматичної інтерференції на основі порівняльного аналізу граматичних структур англійської та німецької мови, обґрунтування якої становитиме предмет нашого подальшого дослідження.

Література:

1. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкой на базе английского) / И. Л. Бим. – Обнинск : Титул, 2001. – 48 с.

2. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // Новое в лингвистике. – Вып. 6. Языковые контакты. – М., 1972. – С. 25-60.
3. Валігура О. Р. Систематизація ознак мовної інтерференції / О. Р. Валігура // Нова філософія / за ред. Манакіна В. М. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 36. – С. 104-110.
4. Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: Монографія / О. Р. Валігура. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 288 с.
5. Кульчицька Н. О. Особливості явища інтерференції в процесі навчання англійської мови як другої іноземної у філологічному ВНЗі / Н. О. Кульчицька // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). – Бердянськ, 2010. – № 3. – С. 241-245.
6. Мартине А. Принцип экономии в языке / Андре Мартине // Новое в лингвистике. – М. : Прогресс, 1963. – Вып. 3. – С. 366-531.
7. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземної мови у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніковаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
8. Хауген Э. Языковой контакт / Э. Хауген // Новое в лингвистике. – Вып. 6. Языковые контакты. – М., 1972. – С. 62-98.
9. Swan M., Smith B. A teacher guide to interference and other problems. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 365 p.